

ségek és hatalmas tömeg jelenlétében került sor a kapucinus rend beiktatására. Az alapító tagok: P. Leonidas gvardián, P. Pulcherius és P. Coecilianus a gvardián segítői, valamint két fráter, Hiachintus és Colomanus testvérek.

A kápolna látogatóinak száma évről évre növekedett, a templom túlságosan szűkké vált, s a három szerzetes is kevésnek bizonyult a Mária-szoborhoz látogató hívók gondozásához. E körülmény a grófot a templom megnagyobbítására sarkallta. Kettős, azaz emeletes templomra gondolt. Elképzelését nem volt nehéz kivitelezni, mivel a kápolna dombon feküdt. Az építkezést Mayerhoffer János irányította, s 1771. március 17-re elkészült a kettős templom. Az altemplomban kapott helyet a grófi családi kriptá, a felső templomot pedig gyönyörű barokk berendezéssel látták el. Az építkezéssel párhuzamosan jócskán megtoldották a rendházat is, s növelték a szerzetesek számát: 1767-ben háromról hatra, 1769-ben tízre, később tizenegyre. Szükség is volt rájuk, hisz egy-egy ünnepen ezer fölött, olykor közel kétezer volt a gyónók száma. A későbbiekben, a budai kapucinus rendház felállítása után hatra, majd ötre csökkentették számukat, s a besnyőiek a jeles búcsújáró napokon a budaiaktól kaptak segítséget. A templomot 1811-ben új homlokzattal toldották meg, amelynek munkálatait Glöffer Jakab irányította.

A kapucinusok eredeti alapítású hivatásukat tekintve kolduló barátok voltak. Eleinte csak három községbe jártak kéregetni, Gödöllőre, Kerepesre és Valkóra, de idővel ez a kör kibővült. Ily módon csekély bevételhez jutottak, de nem is voltak rászorulva, hiszen az alapító bőkezűen gondoskodott róluk. Legnagyobb jövedelmük természetesen a búcsújárásokból származott. Olykor kocsiszámra szállították konyhájukra a lisztet, hüvelyeseket, baromfit stb.

A búcsújárás történetében kiemelkedő esemény volt az 1863. szeptember 5–8. között megtartott centenáris ünnepség, amelyen közel százhusz településről mintegy ötvenezer ember vett részt. A legnépesebb processzió Gödöllőről és Soroksárról érkezett. Ezekben az évtizedekben tapadt a Besnyő névhez a Mária előtag, s ilyen formában 1893-ban említik hivatalosan először. A kegyhely vonzása e században tovább erősödött, s a harmincas-negvenes években a

búcsújárók száma elérte a százhusz-százharminc ezer főt.

A búcsújárás hagyományos formája, apákról fiakra szálló mozzanatai a falusi életmód átalakulásával párhuzamosan jelentősen megváltoztak, illetve számos elemük kihalt, már csak az idősek őrzik emlékezetükben. A gyalogos processziók száma az 1960-as évek első felében megfogyatkozott, a kegyhely látogatói egyre inkább autóbusszal, személygépkocsival érkeztek, illetve érkeznek ma is. A búcsújárás régi formáját legtovább a Gödöllő közelében fekvő Dány község lakói őrizték meg.

BENE MIHÁLY

A máriapócsi baziliták cirillbetűs könyvei

A Régi Tiszántúli Könyvtárak 2. köteteként adták ki 1982-ben *Ojtozi Eszter* rendkívül alapos kutató munkájának gyümölcsét, mely az egykori hazai egyházi intézmény kulturális jelentőségét és értékét is híven dokumentálja.

A máriapócsi kegytemplom 1731 és 1736 között épült, s 1753-ban állt már a monostor is, a feljegyzések szerint 1749-ben telepedtek le ott az első bazilita szerzetesek. Mint a kötet említi, a történelmi Magyarországon még hét jelentősebb monostoruk volt, így Bikszád, Bukóchegy, Csernekhegy, Husztboronya, Kisberezna, Krasznibród és Misztice.

A bazilita monostor és könyvtár 1950-ig, az államosításig működött. Alapításakor a munkácsi görög katolikus püspökséghez tartozott, majd a hajdúdorogi epizkopátus felügyelete alá került. Munkács a bizánci liturgiát és az egyházi szláv szertartási nyelvet használta, Hajdúdorog pedig az ógörög nyelvet választotta. A kezdeti időszakban a Munkácshoz tartozás azt is jelentette, hogy a szerzetesek könyvtárát számos szláv nyelvű egyházi könyvvel gyarapították. A Göttesmann-katalógus csak 20 szláv nyelvű egyházi könyvről tud meg, de már akkor felté-

telezhető volt, hogy ez nem reprezentálja a hajdani könyvvállományt.

A bazilita könyvtárban 1885-ben 400 magyar, 600 latin, 150 német és 360 egyéb nyelvű könyvet őriztek, az utóbbiak között lehettek a cirillbetűs művek is. Egy részük szertartási, segédkönyv volt, így azokat a templomban tartották, bár időnként cserélődött az állomány, pontosabban bővült. Az egyházmegyei hovatartozás változása miatt a szláv nyelvű könyvek kiszorultak a használatból, könyvtárba kerültek.

Ezek az értékes kötetek 1951-ben (a többivel együtt) rövid idejű Debrecenben maradtak (29. véglegesen), majd a 70-es években újabb műveket (71 darab) kapott vissza Debrecen. További 40 kötet a Nyiregyházi Teológiai Főiskolán, 1 magánkézben, 1 db. templomi szertartáskönyv a kegytemplomban található, további 3 kötet pedig a KLTE Könyvtárában. A cirillbetűs egyházi művek Oroszországban, Ukrajnában és a Baltikumban készültek; vásárlás, bizományosi elhe-

lyezés, esetleg postai küldemény formájában jutottak a szerzetesek birtokába.

A 145 máriapócsi könyv közül 44 templomi kézikönyv volt, s a közel másfél száz mű között evangéliumi magyarázat, misekönyv, óraskönyv, kottáskönyv, szoltáros és magasztaló, valamint számos tankönyv is akadt. A máriapócsi könyvtár 2070 kötete közül 145 mű 163 darabja íródott cirill betűvel.

A baziliták teológiát, sőt profán iskolai oktatást is vállaltak; a szerzetesek Nagyszombatban, Munkácsot, a Barbareumban (Bécs), továbbá a pozsonyi, esztergomi és kassai szemináriumokban tanultak. Érdekes Ojtozi Eszter vizsgálata a máriapócsi szerzetesek etnikai megoszlása tekintetében, e szerint a rendtagok zöme ruszin, kisebb mértékben szlovák nevet viselt.

A kötet 136 oldal terjedelmű, ehhez 44 kép illusztráció csatlakozik, ami a hatalmas anyag jobb szemléltetését szolgálja.

SURÁNYI DEZSŐ

TUDOMÁNY

Josef Klima: Mezopotámia

Soha nem jutott el a szerző az ókori Mezopotámia területére. Szinte érthetetlen – gondoljunk Kőrösi Csoma Sándorra, aki gyalog kereste fel kutatásának helyszíneit. Josef Klima messziről, távolságtartással, a közvetett élmények, múzeumi tárgyak, asziriológiai kongresszusok, könyvtárnyi szakirodalom útján próbál meg történeti és kultúrtörténeti szintézist teremteni Mezopotámiáról. Talán ezért is – vagy éppen ezért – tarthat számot nagy érdeklődésre, nemcsak a történelmi témákat kedvelők, hanem a nagyközönség, az olvasni szerető emberek körében is.

Néhány fontosabb, számunkra különösen érdekes gondolat a könyvből: a sokak szemében misztikusnak tűnő sumér-problémát is felveti a szerző és a különböző feltételezé-

sek felsorolása után megállapítja: „A kérdés továbbra is nyitott... A Mezopotámiába látogatók, majd a régészeti feltárások sorát egy meglepően korai évszám jelzi. Benjámin spanyol rabbi már 1178-ban útleírást készít Ninivéről: „Ninivét földig lerombolták, korábbi helyén azonban épületek és erődítmények emelkednek”. Sok adatot megtudhatunk a székely rovásírás miatt bennünket különösen érdeklő ékírás keletkezéséről és változásairól. (A Kr. e. 3. évezredben, amikor piktogramákat alkalmaztak, számuk elérte a kétezret.) A szépirodalom első képviselője, a Gilgames-eposz és a Biblia között konkrét párhuzamok fedezhetők fel, például a világ és az ember teremtéséről, a vízözönről, stb. A mezopotámiai vallás fő istenháromsága An, Enlil és Enki mellett a Kr. e. 3. évezred után az egyik későbbi korból fennmaradt jegyzékben már két és félezer isten szerepel és velük együtt számontartják a bölcs és gonosz démonok sokaságát, me-